

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

АВТОМАТТЫГ „ВЕНЕРА-5“ СОВЕТ СТАНЦИЯ ВЕНЕРА ПЛАНЕТАНЫН АТМОСФЕРАЗЫНЧЕ МАЗЖЫМ КУДУЛАП БАДЫПКАН

ПЛАНЕТАЛАР АРАЗЫНЫН „ВЕНЕРА-6“ СТАНЦИЯЗЫ СОЛУГАЗЫНГА ЧОКШУЛАП ОРАР

СЭТА-НЫН ДЫЦНАДЫ

1969 чылдын май 16-да планеталар аразынын «Венера-5» станциязы 350 миллион километр хире хемчээлиг орукту 130 хонукта уждуп эрткен, планеталар аразына космос оруунга чоруушкунун чедишкенин доозуп, Венера планетанын атмосферасын мазжым кире берген.

Владимир Ильич Ленинни хевирин сиңдирген вымпелди болгаш Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелин Күрүнө Сүлдэтин Венерага станция чедирген.

Гелиоцентриктин орбита-орук-биле уждуушкунун үезинде станция-биле доктаамал болгаш тургусту радиохарылааны тудуп турган. Черден радио-биле командаларын эзууга «Венера» станция космос делегинге анжы-бүрү шимчээшкенин боттандырып чорашан. Автоматтыг станцияда тургускулаан херексел-приборларын дузазы-биле уждуушкун оруунда космос делегинде болуп турар физиктиг чорудалгаларын эртем талазы-биле калбак комплекстин шинчилелдерин чорудуп турган.

Эртем талазы-биле алдынган информацияларын болгаш станциянын системанын база аппаратуразынын ажылынын дугайында медээлерин радиотелеметриктин шугум-биле ырак космос-биле харылаа тудураанын төвүнчө үзүктөл чокка дамчыдып турган. Бо чылдын майын 16-да Москванын биле 7 шак 08 минута турда, автоматтыг «Венера-5» станция Венера планетага 50 муң километр хемчээлиг чокшулай берген.

Ол өйдө Черден «Венера-5» станцияже планеталар аразына радиохарылаанын сөөлү доостур холбааны кылырын эгелээнин дугайында команданы берген.

«Венера-5» станциянын планетанын атмосферанын хевирин мурнуу чарында бодунда эртемшичел аппараттарын джеринин аппараты автоматтыг арга-биле станциядан алдыры берген. 9 шак 01 минута турда, Венера планетанын атмосферасын джер аппараттын аэродинамиктиг тормозтап доктаадыры эгелээн, ол өйдө бажышкын улуу-биле дынзаан, аппараттын дашты кадынга температура улуу-биле бедээн.

Аэродинамиктиг тормозташкынның түнелинде джер аппараттын ужукуп бадарынын дүргени секундда 11,17 километрден секундда 210 метр чедир кудулаан, оон соонда парашют системасы ажылдап кирген.

Аппараттын парашют-биле 53 минута үргүлчүлээн дүжүп бажышкынның үезинде мыда тургустунган эртем талазы-биле херексел-приборларын дузазы-биле Венеранын атмосферанын параметрин: температуранын, бажышкын болгаш химиктиг составын хемчээп шинчилээн. Бедикти хемчээр радиохемчээкчи планетанын кырында ол аппараттын кайы хире бедик чоруп турарын тодаратып турган.

Аппараттар радиокомплекс болза ол хемчээшкенин Черге үзүктөл чокка дамчыдып турган. Венера планетанын атмосферанын дугайында эртем талазы-биле алдынган чугула медээлерин ССРЭ-нин Эртемнер академиязынын институттарында ажылдап кылып турар.

«Венера-5» станция бодунун уждуушкунун чедишкенин дооскан турда, бо чылдын январь 10-да салып үндүргөн, планеталар аразынын автоматтыг «Венера-6» станциязы Венера планетага чокшулай берген болгаш майын 17-де 9 шак 03 минута турда, оон атмосферасынга кирер.

Мынчангаш совет эртем болгаш техника космос делегин шимчээшкенин алдынын төөгүзүгө база бир алдарлыг арынны кири бижээн.

Космос делегин болгаш Хүн системанын шинчилээр талазы-биле Совет Эвилелинин программасы чедишкенин күсөткенин турар.

ТОС МУН ГЕКТАРНЫ ЧАЖЫП ТАРААН

Танды районда «Элегес» совхозтун тараажылары эрте тары тарга культураарынын чаштырылганын тос мун гектарга тарып дооскан.

Тараа чаштырылганын чоруп турган бүгү үезинин дургуунда механизаторлар Николай Николаев, Иван Медведев, Василий Гретьков, Монгуш Сангоо, Оюн Чапан-оол, Федор Старых, Иван Кольчин болгаш Григорий Стучков олар мурнакчылар болуп келген.

Масса-политиктиг ажылы механизаторлар ортузунга доктаамал чорудуп, агиттууларын үргүзүп үндүрүп турган. Тараа тургаларына кызыл-булунар азылап, кино-чурктарын үндүрүп база обьедиктега ажылдап турган, бо бүгү тараанын чедишкенин чорудууларынга нилгит болган.

Элегестин механизаторлары дүүн картофель одурттурууче, сугарылга буталарын аштап арылаларыч кирипкенин.

Үстүндө чурукта—Барыш-Хемчикте «Төв-Терезин» совхозтун мурнакчы малчыны Ооржак Ангир-оол эрткен кыштын соок, берге хүнеринде каларган малын хүр кыш ажырып, малдын чаш төлүн онча-менди доруктуруп ап, ажыл-агыйда мурнакчыларын одурууче кирген.

Адаанда чурукта—Каа-Хем районда Мерген сут-бараан фермазында бы-заа ажаакчызы Вера Лапшина мал ажылынга сес чыл ажыр ажылдаан дуржулгалыг малчын. Ол ам ажаап, өстүрүп турар бызааларын бирээзинден-не хонукта 850 грамм чедир немелде деңзини чедип ап турар.

О. ОХЕМЧИКТИН
ФОТОЛАРЫ.

ТАРААЖЫНЫН СӨЗҮ БЫЖЫГ

Бай-Тайга районун тараажылары В. И. Лениннин төртүткөнүндө хуңдуп бээр 100 чыл оюн төлөштүг үткүрү тараа-биле бүгү үзүстүн социалисттик чарыкчыга кирипкенин, СЭКП Т-ның эртемни чыдагып өскүрүп, Пленумтун шийириндерин өөрчөлү тапшырма, чер ажылынын куду-туралын улам мың бедир, мелворалыг ажылдарын кал-барып чорудар, талазы-биле боттарынын мурнууга тодаргай чорудалгаларын салган.

Бистин акыл-шичилерин 1969 чылда тараа культураарын гектар бүрүзүгө олааштыр сугат чок черден 10, 4 сугаттында—14 центнер дүжүтүп, аларын шийиринде, Гектардан-на 60 чылмын кукурузанын погал мас-сазын 180—200, картофельди 95, погалаарын—110, чыгыс чылдыг сөгненин сугаттында, сугат чок-даа черлерге хамаарымштыр—14—16 центнери өстүрүп алар деп хүлээнген бис. Малга быжыг чөм-сүрүп мооң-биле холбай-тыр база тургузар.

Чер ажылын саймаларында, мелворалынын чорудуу-биле кады, минералдыг болгаш органиктик чөмшүлүкчелерин ажылдаарында үзүт күчтөргөй салдылар. Минералдыг чөмшүлүкчелерин 2200 гектар шөлде төгери көрдүнгөн. Майн 13-не чедир оңу 1129 гектар черде чашкан, ол ажыл-ам-даа уламчылап турар. Ындыг болжолго органиктик чөмшүлүкчелерин чүгө 2825 гектарда төгөшкөн айтыр херек, бо талазы-биле холбай-тыр турар.

Бо хүнерде район девис-хазирде агаар-бойдуштуу байдалы чаксы ажылдаа тараа-мча чок болуп турар болза-да, партия организациаларынын удурутгалы-биле бедистин тараажыларыне сугатар дээр 5 муң гектар шөлүндө 2814 гектары тараа чажарынын мурнууга сугаттып алган. Сугатарычларын доктаамал 36 аяноз-шаванча сугатарычларын чө-гуур хуусаа-мча бүрүп-биле доосар деп хүлээнген алган. Бо талазы-биле социалисттик тарыштын түнелди 5

ИЙИ УЛУСТУН НАЙЫРАЛЫ

Н. В. Подгорныйның Ким Ир Сен- биле беседазы

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Май 15-те ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорныйн Кореянын Күп-ажыкчы партиянын ТК-нын Чингине секретары, КЭДР-нин Министрлер Кабинетинин Даргазы Ким Ир Сен-биле беседа кылган.

Эм-хууаууну найыралчы байланышта эртем беседазын үезинде Совет Эвилели биле КЭДР-нин аразында харылааларын улам ийи көгүдөр болгаш быжыгдар дугайында саяна-онадарын ажыктыг солчулгазы болган. Амгы делегей байланынын ийи талага солчулгалыг өйү келген айтырыл-ларын талазы-биле санал-онадарын солчулгазы-база болган.

Беседага корей таладан КЭДР-нин Дээди Улус Хуралынын Президиумунун Даргазы Чой Ён Ген болгаш албанын беседа кижилери киришкен.

Совет таладан ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазынын ораакчызы, Базат ССР-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы С. Б. Ниязбеков болгаш өскелер-да киришкен.

Ол-да хуп Ким Ир Сен ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорныйга алдар болгаш дүш-теки шайлаанын тургускан. Дүштеки шайлаа найыралчы байдалга эртен. Н. В. Подгорный биле Ким Ир Сен найырал-чы өзү-биле дашкалар көдүргөн.

НАЙЫРАЛЧЫ КӨРЕЙНИН ЧЕРИНДЕ

ПХЕНЬЯН. СЭТА-нын тускай корреспонденттери М. Яков-лев биле Б. Кулаевский оларын дамытканы: ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорныйнын албан өзүууну найыралчы аян-чоруу-биле холбайтыр уласту Кореянын найысалазы—Пхеньян байыр-дал шийи кирип киметтинген. Н. В. Подгорный КЭДР-нин Дээди Улус Хуралынын Президиумунун Даргазы Чой Ён Ген-нин талаанын эзууга нилде чедерген. Пхеньянын куудум-чуларынын чаксы поган үнүштерин кырында Совет Эвилелинин болгаш КЭДР-нин күрүне туктары кирип турар. «Корей болгаш совет улустарын аразында акы-дуума найыр-дал болгаш сырый каттыжымшыкы делгезелин!», «ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы эш Н. В. Подгор-ныйга нилгит байыр!», «Социалисттик лагеринин чыгыс аян болгаш сырый каттыжымшыкы делгезелин!», «Антиимпериалисттик болгаш антиамериканын демиселди күштелдирээл!» деп өскөргөн транслараттарынын куудумчулар кешир аска.

Кежээ хоорайга хой өңүт илломинизмдин оттары ча-йындадыр хып келир. Хой-интинин бажынарында «Кирип мооралар!», «Найырал!» дээр өскөр чайынылып турар.

КЭДР-нин паралады болгаш радиога корей черге Н. В. Подгорныйнын болгаш ону үдөп чоруур кижилеринин чоруп турар дугайын чонга калбаа-биле дынадып турар. Найыс-салазын паралады хуңаурут совет аалчынын аян-чорууга бардап болгаш материалдарын бүдүн арыннарында парлап турар. Солунар мурнуу күдүлери, Н. В. Подгорныйнын болгаш ону үдөп чоруур кижилеринин Пхеньянда чоруп турар дугайын чутаалаан тодаргай өткөстөрүн болгаш фото-туру-тарын парлап турар.

Н. В. Подгорныйнын келген хүнүлде «Нолон сивмун» солунун бижээни: Бо аян-чорук «корей болгаш совет улустар-нын аразында найыралдын чачыл болгаш харылааларын улам ийи быжыгдарында болгаш хөгжүдүрүгө салышты-нын кирир». Ала-чурттуп дайынынын (1950—1953 чыл-дар) үезинде болгаш дайын сөөлүндө улус акыл-агыйын ка-тал тургузар үдө КЭДР-те дузалашкын коргускени дээр совет улуска өөрүп четтиришкенин чүгөдө илгелдейлэн. Совет Эвилели «корей улустун төрөөн чуртун каттыштырар дээр чөптү демиселин кезаде деткип келген» дээрин солун дек-дегалын. «Корей улус ону кажан-даа утпас» деп, «Нолон сив-мун» бижээн. Чүгөдө айтканы: «Амгы байдал социализм лагеринин чыгыс аян болгаш сырый каттыжымшыкы ка-жангылында-даа артык негеп турар».

Паралаа эртемни болгаш техниканы хөгжүдөр талазы-би-ле Совет Эвилелин чедишкенин дугайында матери-алдарын парлап турар.

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Май 15-те Пхеньянын улут театры-га албан өзүууну найыралчы аян-чоруу кылып келген ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорныйга алдар болгаш концертти көргүскөн. Концерт-те КЭДР-нин Дээди Улус Хуралынын Президиумунун Даргазы база Кореянын Күп-ажыкчы партиянын болгаш КЭДР-нин бажынын өскө-даа удурутку ажылдакчылары олутушкан.

Көрүктүлөр хүндүлүг совет аалчыга чыгып байырын чед-рил турган.

ЛЕНИНГРАДТЫН УРАН ЧҮҮЛҮ ДАГЕСТАННЫН НАЙЫСАЛАЛЫНДА

МАХАЧКАЛА. (СЭТА-нын корр.). Ленинградтын уран чүүлүн болгаш чечен чогаалынын В. И. Лениннин төртүткөнү хүнүндө бээр 100 чыл болур оюнга ал-дар болгаш неделялар майын 15-те Дагестан АССР-нин найысаламында ажит-тынган.

Нева хемини эринден аалчыларын — артистерин, чогаалчыларын, композитор-ларын, чурукчуларын ол дагып чурттуп чоң тектер-биле, эсериктеринин хе-нес дег хазени берген-биле уткаан.

Ленинградтын уран чүүлүн болгаш чечен чогаалынын ажитычыларын ол чедер берген дагестанчыларын мооң мурнууда Ленинградга чорашыны ханын аян-чорук болур. Дагестантын уран чүү-лүн болгаш чечен чогаалынын негези бо чылдын февралда Ленинградка чедишкенин-биле эркен.

Дагестаннын В. И. Ленин аттыг күрү-не университетинин улуг аалчында неделяын чечен чогаал талазы-биле кезээ ажитты-

ган. Ол черин 30 ажыг национал улус-тарын талөөкчелеринин мурнууга Ле-нинградтын чогаалчылары О. Шестиский, Н. Королев, Д. Поляновский, А. Буклин болгаш өскелер-даа чүе чутаалаан. Да-гестан шүдүктүлөр Ленинградтын шүдү-кчелеринин шүдүктөрүн кумук, авар, да-гин дылдарга номчааннар.

Орус музей дээр алдарлыг музейден ал-ган чурулга уран чүүлүн, скульптура-нын чогаалдарын эң дээрлеринин де-гелген Махачкалада ажиттыган.

Негезинин программасында — Лени-нградта С. М. Киров аттыг операнын бол-гаш балеттин академиктик театрынын шийери, «Найырал» дээр мур-хөгжүм ан-самблини, сугарып күсөдикчилерин — ыраажыларын, музыканттарын каргү-зүлгө, күсөделери болгузар.

Негезинин киржикчилери Дербент, Бас-пийск, Избербаш болгаш өскө-даа хоорай-ларга бээр, нефтичилер, балыкчылар, ви-ноградчылар-биле ужуражырлар.

Кур чернин тараа шөлдеринде

«Тивилеге» совхоз республикада тарааан ажыл-агый-ларын бирээш. Совхозтун партия комитетин, дирекцияны болгаш ажыктын комитетин беш чыл планынын дөрүк чыгынын чагай дүжүдүн өс-түрүр сорулга-биле чаксы хо-ну ажылдарын организастыг чорудуп, социалисттик чары-м механизаторлар болгаш тараажылар ортузунда кал-бартап.

Шык бажышкынын кыс-ка хуусаада шалышкын ро-дуктан, тараа чажылдамын эгелээн. Ажыл-агый бо чазын 25.200 га тараа культура-ларын тарып турган, май 15-не чедир кол культура кызыл-тасты 19.700 гектарын чаш-кан. Совхоз чаксы тарыла-мчык планын 86 хуу күсөт-кен.

Чаксы тарылааны кыска хуусаада бедик агротехникти чурумнар бузулар чору-дары-биле бригадалар ара-зында калбарган социалисттик чарыштын мурнуу одуруун да № 8 (бригадир эш В. Ян-чат), № 9 (бригадир эш С.

ортузунга масса-политиктиг ажылы калбарып улут ужу-дузгалыг. Районда партия организациаларынын бо талазы-биле ажыл мооң мур-нууда тургустунган элөөн ажы-жон деп чутаалап болур. Хо-ву бригадаларынын төртүлери дерин, шимөөн, кызыл-булу-нарда солуннар, журналдар, оюн херекселер бар. Лоуу-нар, плакаттары-даа көрүп болур. Бригадаларга лекция кылдынып, беседалар чорутту-кун турар.

Чер ажылынын талазы-биле чамдык чөптөстөр база бар болуп турар. Сугарыл-ганын шийирин чорутуу тур-ган, тараа культураарынын дүжүдүн бедир дугайында электеки саналды бистин ра-йонун акыл-шичилери үн-дүгөн түвө болгай. Манра

А. САЛЧАН,
СЭКП Бай-Тайга районо-нун бирги секретары.

Кур чернин тараа шөлдеринде

«Тивилеге» совхоз республикада тарааан ажыл-агый-ларын бирээш. Совхозтун партия комитетин, дирекцияны болгаш ажыктын комитетин беш чыл планынын дөрүк чыгынын чагай дүжүдүн өс-түрүр сорулга-биле чаксы хо-ну ажылдарын организастыг чорудуп, социалисттик чары-м механизаторлар болгаш тараажылар ортузунда кал-бартап.

Шык бажышкынын кыс-ка хуусаада шалышкын ро-дуктан, тараа чажылдамын эгелээн. Ажыл-агый бо чазын 25.200 га тараа культура-ларын тарып турган, май 15-не чедир кол культура кызыл-тасты 19.700 гектарын чаш-кан. Совхоз чаксы тарыла-мчык планын 86 хуу күсөт-кен.

Чаксы тарылааны кыска хуусаада бедик агротехникти чурумнар бузулар чору-дары-биле бригадалар ара-зында калбарган социалисттик чарыштын мурнуу одуруун да № 8 (бригадир эш В. Ян-чат), № 9 (бригадир эш С.

рылганы организастыг, дү-рген, эки шынарлыг чорудуу турары-биле сөөлү беш хо-нукутун түнелдинде брига-дар аразында чарышка тил-чек болуп, бирги черин э-лөөн. Оларга совхозтун парт-комунун, дирекцияларын ба-за ажыктын комитетинин шийирин Кызыл тузун, база 20 рубльдин акша шаңгалын тынныкан. Бригада чарышка ийи удаа бирги мерин алган ол.

Сээрэ Мартай-оолдун уду-ртканы № 9 трактор-хону бри-гадаанын ажылы шынарлыг, организастыг. Тараа культу-раарын чажылдамын доос-кан, суза, сөгөн, кукуруза тарылаанын эгелен кирген. Бригада трактористтер Он-дар Дай-оол, Кузлар Далаа, Биче-кыс Байыр-оол, чажы-мч Ондар Чодал-көк, новар Ондар Кала шикши мурна-кчылар хой.

Дандар Доржуун уду-ртканы ийи трактор-хону бри-гада 3 муң га черге кызыл-тасты хана каратай чажы-рынга багай эсес ажылдап.

Сээрэ трактор-хону бри-гаанын шийирин чаксы та-

Чаксы тарылааны чедиш-кенин чорудууларын совхоз-тун херекселерин төлөштүг күш-ажыкчы (үзүң кирип келген. Хоуу ажылдарында 25 киши хоора, туттуган, оларын шийирин 14 херэ-женин трактористтер болуп, өз уластан дудак чокка тараа чаштырып, чер чарым ажыл-дап турарлар.

Механизаторларын ажыл-дарында, дыштарында, ой-наар-холдарында бүтү та-арымчалыг байдалды совхоз-тун дирекцияны тургускан. Партия комитетин акциялар, беседалар номчурун, кино, концерт коргуугуларын гра-фик бузулар доктаамал чору-дун турар.

«Тивилеге» совхозтун та-раажылары чаксы хоуу ажыл-дарын май 25-те бедик агро-техниктиг дейгелде доосар дээр бүтү-де хемчегелери ап, күженишкенин ажылдап турарлар.

Т. ХЕРТЕК.

ХӨЙ ЭЪТТИ БУДУРЕР

(Республиканың партия активиниң хуралындан)

Март 15-те Кызыл хоорайга болуп эртен республиканың партия активиниң хуралында эътти будурер болгаш салгы алырын көндүрер талаз-биле кичээниң партия организациаларының сорулгаларының дугайында айтырыгың чуттаалган. СЭКП обкомунун ийги секретары В. Н. Филипповтун илеткели доодуган соонда санал-оонал калбарган.

Таңдын партия организациалары кедээ ажал-агыг будурерге чорударыны кудураалың белиң дээш чамдык хемчеглерин чоруткан, сөөгүш чылда бүгү продуктуларын күнүгө саларын планын күтүсөдиг келген — деп, СЭКП Танды райкомунун бири секретары М. М. Сухачев саналын эгелээн. Мыччала-даа беш чыл планын хуусаа бетинде ажыр күсөдиг сорулгалар ол челиң алган чүдүдөр хандырың ылазас.

Партия болгаш ажал-агыг организациаларың дугайында, мычталың кижилер-биле ажалы кошкан. Районнуң ажал-агыгларың ам-даа 17 зоотехниктер келген. Илчиганг фермалар эргекчелери иңде болгаш кижилерде тускай эртем чок кижилер ажалдап турар. Чамдык ажал-агыгларын салбырларында, фермаларында зоотехниктер чок болуп турар. Бо айтырыкже Кедээ ажал-агыг министрствозу сагыш салыр керек. Кедээ ажал-агыг техникумун чыл бүрү доошуп турар кижилерин чамдыктың кедээге үнөй. Кызылда болгаш районнар тыптеринде алаа чоруп турар. Бо айтырыгың кым-даа керекке албайн турар.

Кедээ ажал-агыглың район эргекчелери будурерге чорударган болуп шыдаайын турар. Тускай эртемчилер өвөш, чамгыс чок зоотехник чүндү-даа канчал шыдаас, чүгө сан-медээ чыгырыңа елгээр. Кедээ ажал-агыг министрствозу кедээ ажал-агыглың ууртудар район эргекчелери ойбайн, ону дамчыры чутула.

Будуң кижилер-биле ажалды күнүдөдөр талаз, ферма, бригада будуруңе партия-дуктерин тургузарың чутулаалың «Межегей» совхозтун чижээ көргүзүп турар. Ийла хой ажалың фермаларында партия бөлүлүңе 5 коммунист ажалдап, масса-политиктиң ажалды чорудуп турар. Мурнакчы хойжулар Оюн Сырат, Оюн Тесел-оол бо чылын чус хой будуруңуң 110-даң хой хурагыны ап турар. 1968 жылда совхоз ажалчыларың немелде телевидение хой түндүг ажа-хергениң үндүргөн, малчыларга натура төлөвир кылдыр 212 дөтлөни тыгаскан. Бо чорук кижилерин ажалда сонугурагың улам бедиткен.

Вин-Хем райкомунун даргазы М. Н. Дамчак мал ажалыңа чамдык эки түн-дөдөр чутулаалың. Эртен чылын районта мычтыг бо-да мал 9 хуу, хой 14 хуу өскөн. Күрүңе саткан мычтыг бола малдың ортумак дигир деңизин 370 кг. хой бүрү-түңдөн дук кыргылазды 2,9 кг болган.

Мыччала-даа бар куралдарың дөтче ажалгыттын ма а п.

Малдың баш санын өстүрер, эът болгаш өскө-даа продуктуларын будурерин көндүрер талаз, малдың чөм-суурун быжыгалары чутула. Бо сорулга-биле 1969—1970 чылдарда 680 гектар чаз черлерин мал чөмөри тарырыңа ажаллаар, саванын белеткээр. Малчыларга хой бажынар, чунар-бажынар, кызыл-булунар, ийи хойжу бригадалар төстөрин тударын планнаан. Кылар тудуларын хемчээли улау болгаш, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынында цемент, кагаз болгаш өскө-даа чүдүдөр-биле хандырың чутула. Турганга туду ажалы чорудар тускай механизацияланган колонналарын турары ап чутула аларган деп, эш Дамчак саналдаан.

Тес-Хем районнуң малчылары В. И. Ленинниң төртүңгөңүн бээр 100 чылыңа уткуштур чорбуушан, мал кыштагалышкының эки эртеригениң районнуң кедээ ажал-агыг будуруңе эргекчелери, начальниги М. С. Сарыглар саналыңа демгелээн. Эртен ийи-үш чылдарда малдың хорамчыл болгаш кызыл-аажың хой турган болза, бо чылдың эртен айларында малдың өлүрү эртен чылдың 5,3 катап өвөш болган. Амгы үеде район нитиңа-биле төрүрү чус хойдаң 87,5 хураган алган болза, он хойжу бригадаларың бежи 90-дан хой хурагыны алган. Эш Сарыглар он ийи саналыңа районта малдың баш санын өстүрер, продуктуларын белиң талаз-биле ажаллап кылдыган хемчеглерин чутулаалың. Мал чөмөри белеткээр тускай механизацияланган г а б беш бригадалың тургускан, хойжу бригадалар сүт бүрүзүңе база мал чөмө белеткээр.

Малдың сүт хандырылаң чутула айтырыг. Ийи тур-бүзе республиканың Мелнорай болгаш сүт ажал-агыг министрствозу Агар ховуңга чамгыс-даа куудук ажалла-га кийрбөөн. Кедээ ажал-агыг министрствозу мал деңизер деңизер талаз-биле чамгыс күсөдиг деп ол шүгүмчү-дөөн.

«Кек-Тей» совхозтун директору А. И. Ломаяс сөс алган. Совхоз 1962 чылда төрүрү лага бүрүзүңден 70 чутура алган болза, эртен чылда 140 болган.

Чоокчу чылдарда дагааның санын 200 муң баш чөдир сорулгалың күсөдигре комплекстиң механизация чорудар талаз, тудуңуң төлөвир-сөмөта документацияны дүгө-дөдөр чутула. Совхозтун сүт-бараан фермалары бири кварталда инек бүрүзүңден ортумак саалдаңы 600 кг чөдирген. Моон сонгар ферманы бүрүн механизастар болгаш чүгө саар инектери эвес, эът буду-дурери-биле анык малды ба-за өстүрер.

Эът, сүт будурерин көндү-дөр-биле чөм ажалың көндү-дөр-биле кичээңейиң салыр, чыл бүрүе майын баштайгы чартында хат, сөөк болурун барымтаалаш, эрте быжыр куштутарың шилип ал-ган, майын ортандан сонгар тарырың өрөңиң көрөс чөм-дөр деп, эш Ломаяс санал-дур деп.

Малдың баш санын өстүрер, эът болгаш өскө-даа продуктуларын будурерин көндүрер талаз, малдың чөм-суурун быжыгалары чутула. Бо сорулга-биле 1969—1970 чылдарда 680 гектар чаз черлерин мал чөмөри тарырыңа ажаллаар, саванын белеткээр. Малчыларга хой бажынар, чунар-бажынар, кызыл-булунар, ийи хойжу бригадалар төстөрин тударын планнаан. Кылар тудуларын хемчээли улау болгаш, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынында цемент, кагаз болгаш өскө-даа чүдүдөр-биле хандырың чутула. Турганга туду ажалы чорудар тускай механизацияланган колонналарын турары ап чутула аларган деп, эш Дамчак саналдаан.

Тес-Хем районнуң малчылары В. И. Ленинниң төртүңгөңүн бээр 100 чылыңа уткуштур чорбуушан, мал кыштагалышкының эки эртеригениң районнуң кедээ ажал-агыг будуруңе эргекчелери, начальниги М. С. Сарыглар саналыңа демгелээн. Эртен ийи-үш чылдарда малдың хорамчыл болгаш кызыл-аажың хой турган болза, бо чылдың эртен айларында малдың өлүрү эртен чылдың 5,3 катап өвөш болган. Амгы үеде район нитиңа-биле төрүрү чус хойдаң 87,5 хураган алган болза, он хойжу бригадаларың бежи 90-дан хой хурагыны алган. Эш Сарыглар он ийи саналыңа районта малдың баш санын өстүрер, продуктуларын белиң талаз-биле ажаллап кылдыган хемчеглерин чутулаалың. Мал чөмөри белеткээр тускай механизацияланган г а б беш бригадалың тургускан, хойжу бригадалар сүт бүрүзүңе база мал чөмө белеткээр.

Малдың сүт хандырылаң чутула айтырыг. Ийи тур-бүзе республиканың Мелнорай болгаш сүт ажал-агыг министрствозу Агар ховуңга чамгыс-даа куудук ажалла-га кийрбөөн. Кедээ ажал-агыг министрствозу мал деңизер деңизер талаз-биле чамгыс күсөдиг деп ол шүгүмчү-дөөн.

«Кек-Тей» совхозтун директору А. И. Ломаяс сөс алган. Совхоз 1962 чылда төрүрү лага бүрүзүңден 70 чутура алган болза, эртен чылда 140 болган.

Чоокчу чылдарда дагааның санын 200 муң баш чөдир сорулгалың күсөдигре комплекстиң механизация чорудар талаз, тудуңуң төлөвир-сөмөта документацияны дүгө-дөдөр чутула. Совхозтун сүт-бараан фермалары бири кварталда инек бүрүзүңден ортумак саалдаңы 600 кг чөдирген. Моон сонгар ферманы бүрүн механизастар болгаш чүгө саар инектери эвес, эът буду-дурери-биле анык малды ба-за өстүрер.

Эът, сүт будурерин көндү-дөр-биле чөм ажалың көндү-дөр-биле кичээңейиң салыр, чыл бүрүе майын баштайгы чартында хат, сөөк болурун барымтаалаш, эрте быжыр куштутарың шилип ал-ган, майын ортандан сонгар тарырың өрөңиң көрөс чөм-дөр деп, эш Ломаяс санал-дур деп.

Малдың баш санын өстүрер, эът болгаш өскө-даа продуктуларын будурерин көндүрер талаз, малдың чөм-суурун быжыгалары чутула. Бо сорулга-биле 1969—1970 чылдарда 680 гектар чаз черлерин мал чөмөри тарырыңа ажаллаар, саванын белеткээр. Малчыларга хой бажынар, чунар-бажынар, кызыл-булунар, ийи хойжу бригадалар төстөрин тударын планнаан. Кылар тудуларын хемчээли улау болгаш, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынында цемент, кагаз болгаш өскө-даа чүдүдөр-биле хандырың чутула. Турганга туду ажалы чорудар тускай механизацияланган колонналарын турары ап чутула аларган деп, эш Дамчак саналдаан.

Ол хемчеглерин күсөдиг талаз-биле партия, совет болгаш ажал-агыг органдарының сорулгаларын тодаргайлап турар доктаал база хүлөп адылган.

Малдың баш санын өстүрер, эът болгаш өскө-даа продуктуларын будурерин көндүрер талаз, малдың чөм-суурун быжыгалары чутула. Бо сорулга-биле 1969—1970 чылдарда 680 гектар чаз черлерин мал чөмөри тарырыңа ажаллаар, саванын белеткээр. Малчыларга хой бажынар, чунар-бажынар, кызыл-булунар, ийи хойжу бригадалар төстөрин тударын планнаан. Кылар тудуларын хемчээли улау болгаш, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынында цемент, кагаз болгаш өскө-даа чүдүдөр-биле хандырың чутула. Турганга туду ажалы чорудар тускай механизацияланган колонналарын турары ап чутула аларган деп, эш Дамчак саналдаан.

Тес-Хем районнуң малчылары В. И. Ленинниң төртүңгөңүн бээр 100 чылыңа уткуштур чорбуушан, мал кыштагалышкының эки эртеригениң районнуң кедээ ажал-агыг будуруңе эргекчелери, начальниги М. С. Сарыглар саналыңа демгелээн. Эртен ийи-үш чылдарда малдың хорамчыл болгаш кызыл-аажың хой турган болза, бо чылдың эртен айларында малдың өлүрү эртен чылдың 5,3 катап өвөш болган. Амгы үеде район нитиңа-биле төрүрү чус хойдаң 87,5 хураган алган болза, он хойжу бригадаларың бежи 90-дан хой хурагыны алган. Эш Сарыглар он ийи саналыңа районта малдың баш санын өстүрер, продуктуларын белиң талаз-биле ажаллап кылдыган хемчеглерин чутулаалың. Мал чөмөри белеткээр тускай механизацияланган г а б беш бригадалың тургускан, хойжу бригадалар сүт бүрүзүңе база мал чөмө белеткээр.

Малдың сүт хандырылаң чутула айтырыг. Ийи тур-бүзе республиканың Мелнорай болгаш сүт ажал-агыг министрствозу Агар ховуңга чамгыс-даа куудук ажалла-га кийрбөөн. Кедээ ажал-агыг министрствозу мал деңизер деңизер талаз-биле чамгыс күсөдиг деп ол шүгүмчү-дөөн.

«Кек-Тей» совхозтун директору А. И. Ломаяс сөс алган. Совхоз 1962 чылда төрүрү лага бүрүзүңден 70 чутура алган болза, эртен чылда 140 болган.

Чоокчу чылдарда дагааның санын 200 муң баш чөдир сорулгалың күсөдигре комплекстиң механизация чорудар талаз, тудуңуң төлөвир-сөмөта документацияны дүгө-дөдөр чутула. Совхозтун сүт-бараан фермалары бири кварталда инек бүрүзүңден ортумак саалдаңы 600 кг чөдирген. Моон сонгар ферманы бүрүн механизастар болгаш чүгө саар инектери эвес, эът буду-дурери-биле анык малды ба-за өстүрер.

Эът, сүт будурерин көндү-дөр-биле чөм ажалың көндү-дөр-биле кичээңейиң салыр, чыл бүрүе майын баштайгы чартында хат, сөөк болурун барымтаалаш, эрте быжыр куштутарың шилип ал-ган, майын ортандан сонгар тарырың өрөңиң көрөс чөм-дөр деп, эш Ломаяс санал-дур деп.

Малдың баш санын өстүрер, эът болгаш өскө-даа продуктуларын будурерин көндүрер талаз, малдың чөм-суурун быжыгалары чутула. Бо сорулга-биле 1969—1970 чылдарда 680 гектар чаз черлерин мал чөмөри тарырыңа ажаллаар, саванын белеткээр. Малчыларга хой бажынар, чунар-бажынар, кызыл-булунар, ийи хойжу бригадалар төстөрин тударын планнаан. Кылар тудуларын хемчээли улау болгаш, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынында цемент, кагаз болгаш өскө-даа чүдүдөр-биле хандырың чутула. Турганга туду ажалы чорудар тускай механизацияланган колонналарын турары ап чутула аларган деп, эш Дамчак саналдаан.

Ол хемчеглерин күсөдиг талаз-биле партия, совет болгаш ажал-агыг органдарының сорулгаларын тодаргайлап турар доктаал база хүлөп адылган.

Малдың баш санын өстүрер, эът болгаш өскө-даа продуктуларын будурерин көндүрер талаз, малдың чөм-суурун быжыгалары чутула. Бо сорулга-биле 1969—1970 чылдарда 680 гектар чаз черлерин мал чөмөри тарырыңа ажаллаар, саванын белеткээр. Малчыларга хой бажынар, чунар-бажынар, кызыл-булунар, ийи хойжу бригадалар төстөрин тударын планнаан. Кылар тудуларын хемчээли улау болгаш, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынында цемент, кагаз болгаш өскө-даа чүдүдөр-биле хандырың чутула. Турганга туду ажалы чорудар тускай механизацияланган колонналарын турары ап чутула аларган деп, эш Дамчак саналдаан.

Ол хемчеглерин күсөдиг талаз-биле партия, совет болгаш ажал-агыг органдарының сорулгаларын тодаргайлап турар доктаал база хүлөп адылган.

Малдың баш санын өстүрер, эът болгаш өскө-даа продуктуларын будурерин көндүрер талаз, малдың чөм-суурун быжыгалары чутула. Бо сорулга-биле 1969—1970 чылдарда 680 гектар чаз черлерин мал чөмөри тарырыңа ажаллаар, саванын белеткээр. Малчыларга хой бажынар, чунар-бажынар, кызыл-булунар, ийи хойжу бригадалар төстөрин тударын планнаан. Кылар тудуларын хемчээли улау болгаш, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынында цемент, кагаз болгаш өскө-даа чүдүдөр-биле хандырың чутула. Турганга туду ажалы чорудар тускай механизацияланган колонналарын турары ап чутула аларган деп, эш Дамчак саналдаан.

Май 10-да, субботада, республиканың хоорай, суураарың, чурттакчыларың чөдириниң ажалыңа чөдир суб-ботникке база дагың масса-лаңың үнөй. Кызыл хоорай Со-ветиниң күсөдиг комитетиниң ууртуулаздың биле нийи-салаалың кудумчуларыңа чүгү канчаар кылырын, каа-калгың организациа, албан, будуруңе черлери ажалда-рың баш бурунгаар быжы-лаан турган.

Кызылга бо чазын 5 муң ылыгы, 30 муң чадан үнү-тү май дугуруңа немей олуруңуң, хоорайың улам но-гоачыларың чорудуңуң. Со-вет субботникке чурттакчылар мыштарың олутуңуң, онгар-ларың казып эгелеп кыр-пек.

Хоорайың Ленин кудумчу-аңдан эгелеш бүгү тоң ку-думчуларың чагалжыкдарың кол кичээңейде адылган. Ол кудумчуларда чамдык чер-де телефон шүтүмүнүң ол-гарың кайып, хөмөр ажалды майың 25-ге бүрүн дооар.

Тес-Хем районнуң чурттак-чылың черлериниң май 9—10 хүнүңде массалың суб-ботник болган. «Тес-Хем» совхоз-тун Теректин-Хем суурун үстүңде бута өмөжү септен,

Горькийның автозаводунун партия комитетинде база бир чаа партия бөлөдиг бүртү-көөн. Бүдүрүлгениң партия организациаы 30 кижини СЭКП кечигүңгө болгаш кечигүңгө кандидатка хүлөп алган.

Ленинниң Коммунист партия-ның кечигүңгө болгаш бөдир ажалыңа чөдир алган кымыралың ол?

Бүдүрүлгеге уауз ажал, хүндүң чөдир алган кижилер-дир. Олар аң сөмө-дө, чөдүрү, күш-аажыла мычкылаңды биле хүндүткө-диг. Олар техникте дөштө-дөр дүгөдөдиринге, күш-аажы-ды эртемге үндөдөдөр орган-изастарын нөдөдөдир г а г дузалар турар. Олар шүтү-дүр агитаторлар, пропаганда-дистер, үлөдөр-чиңгиз көртүсүш-паан.

Чуртукта: СЭКП-ниң кечигүңгө хүлөп адылган Иван Андреевич Помазов библиотекеда элчегин бөсө-дага белеткениң олур. Ол чүгү машиналарын чыып эр-тер дөштөң слесари. Совет Армияның хүрээңиндең ха-лашкан соонда ол заводка ажалдап кирген. Бүдүрүлгө-дө тергениң эки ажаллап турар болгаш дугураалың агита-тор. Ам ол институтка өрө-ңөп кирери-биле белеткенип турар.

В. ВОЙТЕНКОҢУң фотоу (СЭТА-ның фотохроникаы).

Субботник үргүлчүлевишаан

ларың казып эгелеп кыр-пек.

Хоорайың Ленин кудумчу-аңдан эгелеш бүгү тоң ку-думчуларың чагалжыкдарың кол кичээңейде адылган. Ол кудумчуларда чамдык чер-де телефон шүтүмүнүң ол-гарың кайып, хөмөр ажалды майың 25-ге бүрүн дооар.

Тес-Хем районнуң чурттак-чылың черлериниң май 9—10 хүнүңде массалың суб-ботник болган. «Тес-Хем» совхоз-тун Теректин-Хем суурун үстүңде бута өмөжү септен,

сүт бадырларыңа 2 тракторду 44 кижэ ажалдап. Трактор-рист Маалыр-оол Арапчор, буудозерист Бижик Дамчи-болган Даваа Болот-оол, Ки-ров Дойнуур олар ийенкелер, эки ажалдаалар.

Ола хуң теректин-хөмө-дөр суурун арылаң, аштаң болгаш 200 ажыг мыш олур-тур онгарың каскан. Онгар-ның хойу чаз өмөдө, школа чамында, сөөкөдөдөр чоогу-да кастыган.

Совхозтун Устүү-Шылаа салбырының ажал-мышлары шөф-биле 40 ажыг төсө кыр-

гаан. А орукчу-шмылажылар оон база-да чыда калбап, 60 кижэ 300 ажыг чылгы малды чөдөдөн.

«Нодура» колхозтун кечигү-нөри тороң сууруңа 300 ажыг мыш олурткан. «Ак-Эрик» колхозтун сууруңа 70 кижэ 100 ажыг мышты олур-кан болгаш сууруңуң бок-ху-румуң аштаң, хөмөриң септен, чутайлаан. Самага-дайың—район төвүңдү чур-таакчыларың пугурулаңда-ла дөштөдөдөр болгаш куш-туураңың чаз нарыгыңа ажа-лаларың кылганар.

ДЕМНИГ А ЖЫЛ-ИНИЧ-ЛЕР

Танды районнуң Дүрген суурунда аш-чөм болгаш улуттук бараанырың чамдык магазининге алды чыл дугуруңа салгыкчылар мыштарыңа келген. Чамдык салгыкчылар салгыкча-ла-ду-дугаа кылган, өскөдөр ажал-мыш хандырылаңа чок чору-биле үнүп турар.

Районо баштар чөм ка-дларың хынамчалыг шилип ал-ган, магазинге үш чаа са-дыктың тургускан. Коллектив-тиң кечигүңгөри эл-айыра-дыг ажалдап, бараан саары-лазгының планың ажыр күсө-диг келген. Барааның эргек-челери В. Черванова са-дыг шүтүмүнүң үш чыл ажал-дап келген дугураалың са-дыгың. Коллектив совет са-дыгың куштутураң, эмгек-сөсө-лиң болуруңа талаз-биле ажалдап кылган, салгык-чылар элчегин ажалдап, ма-газиниң дөштөдөр хүнүңде ажал турарың чөдир алган. Барааның ассортиментин

албек, өртөк-үңөниң көсү кылдыр бижип каан. Салгы-кчылар магазиниң чогуушак-тарында ажалды, салгык-чыларга таарымчалыг байла-ды тургускан.

К. Майдурова он беш чыл иштинде ажалың чоңун хан-дырылаңыңа бараан бооп өлөң. Улут дугураалың са-дыгың. Клавдия Майдурова магазин эргекчелериң ор-лаактың, эргекчелер чорук кыла бергенде ажалды эки башкарып, план күсөдөдөр дөдө шүдүрү ажалдап турар. Анык салгыкчы Женья Ваку-лина бир чыл ажалдап турар болза-да, хоочун салгык-чыларың арга-дугураалың өрө-ңөп ап, магазиниң куштуту-разын белиңер, салгык-чыларың өлөдөдөр дүргөн хандыраң дөштө кызым ажалдап келген. К. Майду-рова барааның алды-биле Бай-Хакте чорутарга, ол оон салгыкчап турар салбырын ба-за харымлап, салгык алычы-

ларың херегелдиң хандырып, келген кижилерин сөдөдөдөр, аш-чөмөиң салгыкчыны-биле деңизип, улуттук барааны-рың салгыкчап турар.

Магазинде чагыг дөштөр тургустуңа, ону хуң бүрү хынап, салгык алыччыларың барааныңа чагыгыңың күсө-диг талаз-биле организас-тыг ажалды чорудуп турар. Хөмө, төлөвир, диван бол-гаш өскө-даа бараанырың са-дыг алыччылар чагыг бау-гаар ап турар.

Коллектив ай, квартал са-нында саарылаң планың ажыр

күсөдиг келген. Районо баш-тар чөм улуттук барааны-рың элчегин чорудуп турар. Чижээ, январьда 10 хуу, ап-рельде 8,5 хуу кызырылган.

Беш чылды дөштүк чылы-мың планың хуусаа бетинде боттангылар дөштө коллектив социалист хүлээлелериң алган ажалдап турар бол-гаш, районо баштар чөм ба-рааның ассортиментин эл-бедир чутула.

Н. АФОНИН, даңгың комсомалыңың даргазы.

Улау башчыны В. И. Ленинниң төртүңгөңүн тундун бээр 100 чыл болуп алдарың оюңа тоелгыг үжүражы-биле Каз-Хем районнуң «Октябрь 14 чыла» колхозтун Мерген сүт-бараан фермалыңың коллектив бөдирең социали-сти түлээлелериң алган. Илчиганг ол ферманың анык-тары Тисаның бүсү оолдор, кыстарыңа кыгырымың үн-дүргөн.

Мурнакчы фермада

Улау башчыны В. И. Ленинниң төртүңгөңүн тундун бээр 100 чыл болуп алдарың оюңа тоелгыг үжүражы-биле Каз-Хем районнуң «Октябрь 14 чыла» колхозтун Мерген сүт-бараан фермалыңың коллектив бөдирең социали-сти түлээлелериң алган. Илчиганг ол ферманың анык-тары Тисаның бүсү оолдор, кыстарыңа кыгырымың үн-дүргөн.

Ол коммунист күш-аажылаң коллектив бо чылдың бирин кварталыңа күрүңе сүт сөдөдөдөр планың 140, элтиңи — 150 хуу күсөдөдөр, партия райкомунуң болгаш райкукукумун шилиңи Кызыл туусун алган. Саар шектен-де ортумаа-биле 1500 кг сүтү саап алган, ноябрь 7-ге чөдир күрүңе сүт сөдөдөдөр чыл планың күсөдөдөр, бызаалар-ның немелде деңизин тоңукта-ла ортумаа-биле 650 кг чө-дирер, эът будурериниң планың муң центнер чөдир күсө-дир деп чаз түлээлечиг алган. Оон аңгыда анык инектер-ден 100 баша оонодотур 8,5 бызааның калсаал алгыр, мал чөмөриң ажа-з-биле белеткери көрдүм.

Тисаның бүсү оолдор, кыстарыңа кыгырымың үн-дүргөн. Түлээлелериң саваның бүрүзү эртем күсөдөдөр кыр-пектен. Бо хүнүңде чөдир мурнакчылар Саара Адыа, Евдо-кия Лавкина, Елена Кара-оол зөй сүтү саарыңың дең-дөдөр кудулаптың турарлар. Бо чуртукта шалыңың ферма-чың зооучк саарчылары Анастасия ДОПАН биле Екатери-на ДОЛУКАЯ оларың саалдаа көртүкү база бөдир.

О. ОХМЧИК, Авторуң фотоу.

В. И. Ленинниң „материализм болгаш эмпириокритицизм“ деп номунуң 60 чыл болганына

Ленинниң «Материализм болгаш эмпириокритицизм» деп теинадыг чогаалы 1909 чылда майда партия-тың үнөй. Ол чогаал марксисти философияны эртеринде улау салгыкчы, пролетариаттың эртемиде идеологияның көндүрө-дөдөр чаз үе-чала болган болгаш Коммунист партияның теоретик-тиң белеткениңе шыгаргангай роль-ду ойнаан.

ЧОРГААРЛАРЫБЫС

Мээң мурумда, стоа кырында, 1969 чылдың апрельде үнөм № 4 «Совет» эстрада болгаш цирк деп журнал чыгарып. «Цирк» дээн сөстү номчаан дораан-на, чаңчыккан айым биле журналды баалаа ахкы, кыда бистин уугу Төрөөн чурттугун адаларың, цирк артистерин дугайында солун чүдүдери болгаш фоточуруктарың сонуургап көрүп эгеледим.

Ол дүштә бистин чуртташтарымыс — тыла цирк артистери салгышта бо көстү хонуп келде: Владимир Бадыр-оолович Оскал-оолдун болуу ам Алма-Атада, а Күжүктү Балдавич Хенгиз-оол Харыкхоорайда ойноп чурттур болуурлар. Айны бистин уугу чоргаларымыз арак бодунымыз, журналды ажаллаа өр мен.

Хенгиз-оол көчүрүл-а таанымыр кичиник чуртуу, «Эки-и!» дээн ышкыч, көстү хонуп келди. Чүрөк шымырт дээн, дораан ол арылда сийн-ниге-ле бердим. Танымыр чурттугун үстүндә уугу кара жүктүр-биде «Байыр чедир-тип түр биде» деп каан болду. Оң адаанда бизиниң тын-жык адууларың номчап, кичик терне чоргаларымыз ар-жажык: «РСФСР-ниң улуустун артистан болгаш Тыва АССР-ниң улуустун артистан Владимир Бадыр-оолду уурткан, ойноп чорутуу тыва жоңгәл-жуларын уран чүдүу совет болгаш дашгыкы көрүктүр-ге билингитир. Ол артистер

дэрге боттары тускайлаа, на-ционал ойнагы ойнурут. Олар-ның көргүзүп чорутуу оюну болла чоокка чедир-ле көпкүн амдырадыг чораш тыва артистерин ажалла, амдыра-дык кыда чораш деп көргү-зүп турар. Тыла цирк арти-стери чүгәе уран мергәжилди жоңгәлристер өвөс, харын оон аңгы тергипи дээн демир кыраакчылары. Олар шийүп каан чүгәе демир кырылга чүгүрүп, кайгамчык чараш талпылаа, парым акробаттыг халымшкыларын болгаш хол кырылга туруушкыларын кыдып турары көчүтү солун.

Бо артистерин ууртукчу-зу Владимир Оскал-оол цирк уран чүдүгә өөренип алыр дээн Совет Улусыңгә би-чизинде-ле келген. Ынчан-гыш ол хой-даа, карак кыыл-даа өөренип турган. Чүгә дэрге үжөн чыдарыңгә үс-аңды аң баштай Тывага кээн ойноп чораш цирк артисте-риниң оюну көргөш, оң черелештери кайы хире өөрүп турганын ол сактып чораш. 1939 чылда чайыналдыр чы-рытканын турар манжесе ол баштайгы профессионал-дыг цирк артист — Владимир Оскал-оол ойноп үнүп келген.

Оң бээр ам үжөн чыл эр-кен. Бо чыдарыңгә дүгү-зүлдә Владимир Оскал-оолга уурткан тыла жоңгәлристе-рин болгаш демир кыраакчы-ларыңгә болуу «Ада-чурттуң цирк манештеринге уугу че-диншиктер-биле ойноп кел-ген болгаш Төрөөн чурттан

дашкар каш-каш удаа ойноп үнүп, совет цирк уран чүдүгү улам адаларкыдып чорутуу.

Тыла 1944 чылда Совет Эи-лелиниң составыңга катты-жып кирген болгай. Ынчан-гыш каш чыл эркен соонда Тыла автономия республика апарганда тыла улуз бо-гун республиканың башты парламентинге депутатта-рып соңгаа, оларның ара-лыга Владимир Оскал-оол-дун адин база адаа. Цирк артист бодунун республика-зыңгә культура тургузууш-кунунун бир адепкейлиг ажалдакчымыз апарган.

В. И. Ленинниң төртүтүгөн хунуңдес бээр 100 чыл болу-рунга болгаш Совет Тыланың 25 чыл оюнга бараалгандып, бо чылым культура, уран чүдү талазы-биле бистин республи-кага уугу болгаш солун хем-чеглер чоруттунар. Оң иш-тинде июнь айда акы-дүңма Якутия АССР-ге тыла интер-тураның болгаш уран чүдү-дүн декады эртер болгай. Анда РСФСР-ниң болгаш Ты-ла АССР-ниң улуустун артист Владимир Оскал-оолга уурт-кан тыла цирк болуу, база РСФСР-ниң адаларыг болгаш Тыла АССР-ниң улуустун арти-зи Күжүктү Хенгиз-оол олар база киржир. Оң соонда би-стин чоргаларымыс — тыла цирк артистери Совет Тыла-ның 25 чыл оюн уруктугун төрөөн Тылазыңгә кээн ой-наар.

Д. ХӨЙҮК.

Кызылда уругларнын музика школа-ам тоорайнын анык көрүктүдериңге солун концерттерин көргүзүп турар. Ол школанын бичил артистери бо чазим «Репка» деп опера-тооду белеткен тур-гусам, хоорейнин школачыларыңга со-уурадып көргүскен.

ЧУРУКТА: «Репка» деп опера-тооду Кызылдың телевидениезинге көргүзүр-биле белеткен турары. Е. ЧУРКИНИНГ ФОТОУ.

КУТТУЛУПТУР

Коданың ыттар үнүп үсөс Көдө чөрдө дүрттүп тур мен.

Когурумуг частың айы Коенээмин сактап келди.

Эркен кузун түлөн каапкан Куу терек чайганып тур—

Эңир баарың алам ышкыш, Кудайда хун чайнап туру.

Чингир ногаан хевис-биле Чериниң кыры шугаңгаа, Чиндигир көк мөзү доштар Чеңең бадым эгеледи.

Ыңчаажок сеткилемде Биржым бодусе өттүп кел-ген.

Ынакшылым, өөрүшкүм Ыры ышкыш куттулуп тур.

Монгуш ДОЖУ.

АК-САРГЫ БИЛЕ АЗЫРАЛАРЫ

Азырал-Ары арын шокор чечектер аңгыгын өттүтү, сүг-лүг оймак алаакка чигир-чи-минин чыгып чорда, анда ала-шкар арган ийек өттүл чед-ип кээп-тир.

Инектин чаз түлөөн мойну-нун саят ханыңче халым-ла надалып кире берген Ак-Сар-гы чечек баштаан Азырал-Арыны эскерип кааш, мыңча деп хааштаан иргин.

— Амгыраа чүдәй берген Арыжыга! Алаак кезип чү-нү дилеп чорутурун ол?

— Амгыраа чөм чыгып чор-мен. А сен чүгө мында көс-түп келдиң?

— Кыдыр ажал баш аткан. Хыл-даа сымар артык мен.

— Кыдыр ижин билингитир боор: Хырын бижым! Чок ол-ла—дөш, кыламы чок хуулаарың Азырал-Ары ажи-лыңче даякып, ак-чечектер-дем сарыг-чечектерге, а кек

Безин чадаарда бо чыдым-дай-даа өскөр шимчээр ча-йым чок күжүр-дүр мен!

Азырал-Арынын барааны-даа көзүлбөс, ол ам өскө ой-макта уран ырын ырып, че-чектерин сагааналар улай-улай хонгулап, оң-тай азын-чөмүн эмгелеп-өскөкөлө, ажал-айлап чоруп турган.

Көжээндө ала-шкарның ажаакты-саагычын «ызым чү-гө сегисе чор?» дэп, көрүп шийип тура, саат ханыңче чаштыңып кире берген Ак-Саргыны эскерип каан иргин.

Саагыч кыс чазың «Ак-Сар-гыны чыдымдаң күш-биле тургусам, наг кымыл суугу кырыңче чашапарта, шар-гар чырың чарлып чаштай бер-шип-тир!»

Малгыстарың оруу чазың —барба хырын чарлып ча-таар, ол-ла.

М. ЭРГЕП.

АКСЕТКИЛ

«Күш-ажылым хостуу» сов-хозтун Эйлиг-Хем салбыры-нын ажыкчыны эш Ногаан-оол сууруну кудумчуларыңга чоруп тургаш, ал чораш ак-шаапын чыгарган. Ол хун эээн терлерге чоруп каапкан кижик ашканын чөжө-даа да-десе, кайды тыптыр.

Улуг-Хем районунун Шагаан-Арыг ортукмаш школаның тоску класканын өөреникчи комсомолчу Руслана Кырым-Кара ол үдө Эйлиг-Хемде аал-мында даштаңыр хүдө чедип келген. Өөреникчи бажымын-дан үнөш, кудумчулар чор-уп орага солунда ораа каан борбач чүгө чыккан. Чүдү бөөр бо деп болаш, тудуу алгаш, чазып көргө, дүртү-лүг апкалар болган. Р Кы-рым-Кара оңу алгаш, магаан эртелекчизинге чөдө берген: «Хой акша тып ал-

дым, силер чорлап көртүрө» дэп.

Тылаалың ашканы санап көргө 60 рубль болган. Са-дыкың чарлап турарыңа, Но-гаан-оолдун чыдырың акшы-ы ол болган. Ашкы жөн Ру-сланың бажыңга чөжөк, өөрүп чөттүгөйниң элестетеш, «конфет ажып чир сеп, уугуу, ак сетканыңың» дөш, урутке ака сунган. Кырым-Кара тургай:

— Чөттүдүр акым, акша албас мен. Аныктар бистериң школа, дөңгөң бажымын-дан шынчы чорукка, ак сетки-лиг болуруңга кижизиндеп ту-рар-ла болгай — диген. Бо комсомолчу ол школаның хой-ниңи ажалыңга ийеккей-лиг, өөрелдизинге база эки өөреникчизиниң бирээс.

Т. ОЛЕК.

Хоца Намсараев

(ТӨРҮТТҮНГЕНИНДЕН БЭЭР 80 ЧЫЛ БОЛГАНЫНГА)

Хоца Намсараев — бурят улустун совет чечен чогаал-ының үдөлүктөгү. Акы-дууна бурят улус ам бодунун улуг чогаалчызын төртү-түгөн хунуңдес бээр 80 чыл оюн демделеп эрттерген. Намсараев 1889 чылдың май-ның 9-та Бурятиянын Кижин-гис айымында далай өбү-лөдөп төртүтүгөн. 1959 чыл-да чедир бодунун чөдөн хар-лаан азын-биле дүгүзүлдө ол аар-бергелерин-да, маа-дырдыг демселдерин-да, аас-кеңиктиг, чырыткылдыг амдырларын-да көргөн.

Сес харында-ла алазып оскунган, байларга хөлөкчө-төп, амдыраарынын ар-га-ны диленип эгелээ. Көзү чурттал чорашы, бижик би-ляр бир аптаңан бижикке өө-ренип алган. «Ол үдө бурят көдөргө кандыг-даа школа чок турган, мыңчалаа бар-ла тур-ган моол дыкта бар-ла тур-ган номдары уугу хандык-шыл-биле номчул турган мен. Ычминде-ле кыргыч-амандан болгаш тоолуулардан улустун тоолдарын хойнуу, дышкы, алаа хандыкыш, оң соонда бодум тоолдан чорутуу апар-ган мен» — деп, Намсараев бо-дунун намырдыг бижээ.

Октябрьнын социалист ре-волюция аас-кеңиктиг ажи-лыралаң болгаш чогаалчы-ның дөшөм оруу ала бол-гаш оң улуудун мурунуга ажиткан. Чырыткыл чаз амдыралдын дугайында ыр-ларын, шүдүктери ол улуг сорук киришкени-биле чогаа-дып эгелээ. Бурят улустун байлак аас-чогаалы болгаш орус классиктиг чечен чогаал оңу өөрөдип, оң чогаалчы бо-дурунга шийитилгү жүрү-дүзүлгү болган.

Революциянын соонда ол аязы-бүрү амылдарга соң-

гудуу, бурят школага башкы-лад, Совет эрге-чазгарынын баштайгы чылдарында контр-революстуг дайынар-биле демселесте ийеккейлиг кир-жиң чораш. Ол чоруктар оон чогаалчы ажалыңга база-ла хой чүдүдери берген дөңгө-н оң чогаалдары херечилеп турар.

Бөдүмүңгү уран чүдү болгүмүңгү херексөөр чазы-гы көйөгөгөдү шилдери ол баштай чогаалды, оларын үн-дүрени боду баштап, ол шил-дерге боду ойноп чораш. «Ха-рангы», «Барбадай апак», «Ре-волюция», «Чаштаңдыг чал-быш», «Хориниң дүжүм-ди» дээн чөкөктөгү шилдери революциянын дайыңарын сойлаан турар. Намсараев бо шилдери-биле оларга бодунун кыраакчы-биле бурят улус-тун ийеккейлиг театры тургу-зарыңга биче аас ролдуг болган.

Солунуңга болгаш журнал-дарга оң шүдүктери база расказдары үнүгүзсөн соонда, 1935 чылда «Шеринил» деп тоожуу үнүп келген. Ол тоо-жу бурят проза чогаалының агааны салган. Оон соонда «Бир-ле дүм», «Тилеленин херел», «Алдын согуң», «Аныктар» болган оң-да өскө тоожуулар паратылгы-лаан. Х. Намсараевтин хой чылдары шүдүгү чогаалчы-кы ажалынын түнөөн автор-нун 1950 чылда доосканы «Эртеңги халда» деп улуг ромая болур.

Проза болгаш ши чогаал-дарында Намсараев шүдүк чогаалынын талазы-биле хой ажалдары кылган. 1925 чыл-да республиканың «Бурят-Монгоол Улус» солунун бир номеринге оң баштайгы шү-дү паратылганы үнөт. Ол шүдү мында деп эгелээ: «Эртен чоруп баары, Эргип келбес, шуут калыр.

Оң орун чаз хун ээлээ.

Ол-ла хевээр мөңгө чырыр.

Оон бээр ол хой-хой шүдүк-тери болгаш шүдүк-терлерин бижээ. Намсараев бодунун чогаалдарыңга улустун аас-чо-гаалының орус болгаш со-вет классиктерин үлөтөр дүр-жүдүлгөн калба-биле ажал-лаан. Ындыгы Горькийниң болгаш Малковскийниң чо-гаалдары-биле оң танышкан чоруту чогаалдагың дөшөм оруунче кирериге дузалаан.

Х. Намсараев бодунун чо-гаалдарыңга кижилерин сет-кил-сагымы болгаш чачыл хевирин ханың-биле ийек-диг, социалист реализмин аргаларын калба-биле ажал-лап чораш. Баштайгы беш чылдар үзүндө орус улустун органикалык поэзия «Шерин-ил» деп тоожуулаа көрсү-кен. «Алдын согуң» деп чога-лында дайып үзүндө улус-тарың найыралын болгаш патриотизмин чуугаалар турар. Дайың сөзүңдөң чылдарда Намсараев совет кижилерин, коммунизм туртуукулдары-ның күш-ажылы маалдыг чорутуун дугайында хой-хой чогаалдарын тургускан.

Бурят улустун бо шыларан-гай чогаалчы дөңгө чы-гыч номдары бижээ. Оон чогаалдары социалист Тө-рөөн чуртка, Ленинниң уугу партияныг кымыгар чок мынакыл-биле сыйаңкен.

Оон өөрөдип, өстүрүп каан хой-хой сурукчулары ам бурят литератураның аалды фондуу болуп, ол литерату-раны коммунизминг херээңге бараан болуур дэп мотга-шылгач чокка ажаллап турар-лар.

Б. ХӨВНЕМЕЙ.

„ШЫН“ СОЛУННУ

ЧАГЫДЫП АЛЫРЫНЧЕ ДАЛАЖЫНАР!

СОЛУННАРНЫ БОЛГАШ ЖУРНАЛДАРНЫ АЛЫРЫНГА УЗУКТЕЛИИШКИН БОЛДУРБАС ТӨЛЭЭДЕ, 1969 ЧЫЛДЫН ИЙГИ ЧАРТЫНЫНЧ ЧАГЫДЫЛГА-ЗЫН МАЙ 25-КЕ ЧЕДИР УЗАДЫП ТУРАП.

«Союзпечатьтын» бүгү-ле салбырларын, харылзаа белдирлерин, киоскилерин болгаш ажаллап турар черлеринерде хой-ниитиниң парлалга тарадыкчыларын дамчыштыр чагыдып ап болур силер.

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ 6 айда—3 рубль

СОЛУННУ БАШ БУРУНГААР ЧАГЫДЫП АЛЫРЫНЧЕ ДАЛАЖЫНАР!

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылдың башы институтунуң бот-өөредилге салбыры дараазында тускай эртемгерге бири курса студентилер хү-лээп алырын чарлап тур:

биология, математика, орус дыл болгаш литература орус дыл болгаш литература тыва школаларга.

Кирериниң кеземнери 1969 чылдын июнь 5-тен 13-не чедир дараазында эртемгерге болур:

биология тускай эртемгерге—химия (аас-биле), биология (аас-биле), физика (аас-биле) орус дыл болгаш литература (бижимел-биле);

математика тускай эртемгерге—математика (аас, бижимел-биле) физика (аас-биле), орус дыл болгаш литература (би-жимел-биле);

орус дыл болгаш литература тускай эртемгерге — орус дыл болгаш литература (аас, бижимел-биле), ССР төгүтү (аас-биле);

тыва школаларга орус дыл болгаш литература тускай эр-темгерге — орус дыл болгаш литература (аас, бижимел-биле), ССР төгүтү (аас-биле).

Билдириниңкирини дараазында документилер-биле кады хүлээп алыр: ортукмаш эртемнин дугайында документиз (боду), допуу наамдары, чурттал турар черинден тынзылга, күш-ажыл дептериниң хоолгазы, эмчи шымылгазы, ажал-лап турар черинден характеристика, 4X3 хемчээлдиг дөрт чүрүк.

Документилерин дараазында адресче чорутар: Кызыл, башкы институт, бот-өөредилге салбыры, тел. 20-36. ИНСТИТУТТУҢ РЕНТОРАДЫ.

Өөренирин күзээннерге

Көдө ажал-агый механизациянын техник-механиги, бұдүрүгө өөрелдизиниң мастери болгаш көдө ажал-агый электржизиндизиниң техник-механиги тускай эртем тала-зы-биле профессионал-техниктиг билигнин системазынын индустриал-педогогика техникумга өөренип кижилерин Кызылдың № 3 көдө профтехучилищен шийл тмн тур-арын чарлады.

Училишени чедипкиниң дооскан болгаш Совет Армия-га шериг албанын эрттирген кижилерин өөрелдизге чо-рудар.

Техникумга өөренип турган үзүндө хеп, аш-чөм, ештинде болгаш чурттар чер-биле хандырар.

Өөренирин күзээннер мындагы адреске чор: Кызыл хоор-ай, Студенческая кудумчу 12, телефон 20—92.

Кызылдың амдырал хандырыла комбинациянын ийек сепээр мастерскаяны ийек сепээринге болгаш херө-женерге сакыч дараарыңга чатылгар хүлээп ап турар. Мастерская чаз сакыктары (херөженер кедер) сакыг-лап турар. Далаштыг чатыгы ээи маан турда күөсөдип турар. Мастерскаяның адреси: Красноармейская кудумчуу, бажым № 135, телефон 21-26.

БИЛИП АЛЫНАР

Бокка, өбекке, зирге, залдаарымыз аны-бүрү аарылар-ны: ижин тивиниң, ижин аарымын, паратифтин, кижиз-нык болгаш өскө-даа аарыларын микробтары чорутуу.

Хир, дооуракка, сиңеги, кудуктарын, шөлбектерин сүг-дарын база зирелдирер. Дооурактыг сүг жасалгы аары-ны үндүрүп болур.

Арылдары бажыңарыңга шалазын боккадырбанар. Ха-дөөрлөм хир чурттаа бажыңыңа ийик дамчытыр ки-рил келгелде, бажың ижин кураага ширбиңге, ол зир до-оурак-биле кады өш-чөмө, аяк-салаа чынышар, база ки-жиңиң дүжүкүң, аксын дамчытыр организмине кирип бо-лур.

Чурттал бажыңарың чам болгаш кудумчу ары-сыл болган тудум-на, залдаарымыз аарылар эвээш болур. Ары-шевөөр болгаш корукчуруң дөш демселешер! ТЫВА РЕПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ

АЯС ХҮН ДЕГ

Сөзү А. БОРБАК-ООЛДУУ. Аялазы Р. КЕНДЕНБИЛДИН.

Арыларда айлаң куштар Аянажып ырлажы-дыр. Ажырааның чазың уңу Алаак-сатга быңналы-дыр.

Кымыз тунку өңөр чуруп Кылаң дэрге ойноп берди. Кымыз баары залчугаште Кымың чүрө бырлаңмай-дыр.

Ховуларда тамнаарктар Хоюннайды ырлажы-дыр. Көңүзү чараш дүштүк уругу Кожан ырын жомустай-дыр.

Алар бажып чөдө бергеш, Аян тудуп ырлаптайт. Анай карам дыңнап калашкың Аяс тун дег көрүп келетин.

„Саян кырында хүн“

Бай-Тайганың школачыларың бот-тымыңгыр уран чүдү фестивалы чокта чаз бөөр эртен.

В. И. Ленинниң төртүтүгениңден бээр 100 чылыңга, Со-вет Тыланың 25 чыл оюнга тураскалган ол фестиваль өзүп оларуң салдакчыларын чогаалчы талантыңың беди-лип турарың көргүскен. Коллектив бұдүрүгүн программазын-да Ленин, партия, төрөөн Тыла дугайында ырлар, шүдүктөр, көргүзүлгө коллаан.

Төгүтүгү өйбөлдөргө тураскалган фестивалда бирги черин ээлэп Тээли ортукмаш школың концертин «Саян кы-рында хүн» деп адаан. Оон утааы аажок ханы: бир чүдү-дө, Тыланың өзүп, хөгжөөн, агаар-бойлуун алган, мак-таан номерлер хөй, ийде, школың фестивальчы ылгавыр демдө ол үштө, кыныг атыг композициязы бенек үнөлдөп алган.

1—7 класстарыг Шуйнуң калдыкыла школың бүгү та-далыг киришкеш, чылдың-на салбас ийги черин бижыг ту-рушту ээлээ. Ында өөренип турар катыш кошкак уругтар өмчидерини шыгың хайгааралында тура-лаа, уран чүдүгө, спортка хандыкшылап. Оларын хөй кижик чиркәйлиг акробаттыг көргүзүлгө, «Сакманштер» деп шийдегежа бекит мергәжилдиг деп демделеткен.

Үшкү черин Бай-Тал ортукмаш школың алган. Кызыл-Дар, Тээли сес чыл школыңарынын концерттери шынар чок бөдө, мына уран чүдү бөлүмүңери ажалдааып турар.

М. КЫРЛЫГ-НАРА, фестивальдың жюри келжүгү.

Нона Гаприндашвили делегей чемпиону

Нона Гаприндашвили Алла Кушнир-биле шыдыраага деле-гей чемпиону ат дээр маргылдаага бо чылдың май 15-ге болган ол ийги салыгыг уткыш, ам-даа үш чыл дүгүзүндө делегей чемпиону болур адын нөмгөлап алган.

Түңкөл үндүрер шимтирдиң салыгыг чедир сөөлүг дөрт салыга ол чемпион атты хевээр арттырарыңга аңаз эргөмөн чугула 8 санны, удуу ап болур санның чартынын ол ойнап алган.

Сан 8:8 болган.

Грузияны кыс Нона Гаприндашвили херээженериниң хал-шыдыраа талазы-биле база катап делегей чемпиону хунду-луг атты чедип алган.

(СЗТА).

Кымыз зоорайың аныкта-рымың чөдө кырыла жар-тылаалыңга школыңарың, өөрелдизге черлеринден башкы чылы-шынчың бирең, ийги ко-мандаларың чык атлетте-ри база бир дүгөк черин өт-түсөң.

БО ЧУРУКТА улуз улустун чарымың кижикчи өө-рүп журнал кел чорутуу.

О. ОНДАРЫНГ ФОТОУ.

Түңкелдө школыңардан № 1 ортукмаш школыңың жо-мандың бирең черин шай-каам алган. Тускай өөрел-дизге черлеринден башкы чылы-шынчың бирең, ийги ко-мандаларың чык атлетте-ри база бир дүгөк черин өт-түсөң.

Редактор К. Н. ДНПГА.

редакциянын
адреси:

Бымыл, Шетинки — Бровченко кудумчуу, бажы № 3, ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун ораакчыларынын болгаш пропаган-да кылазынын 35-24, халымшалыг секретарынын 23-35, партияны амы ырал кылазынын 23-54, культура кылазынын 37-13, көдө ажал-агый кылазынын 21-47, улугтур кылазынын 22-64, чага баш совет тургузат кидистерин 21-27, информация кылазынын 20-60, бүткүлриянын 31-75, корректорларын 27-41, Солун келбей барганга 32-75 телефонго болгар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чазында паралаа ырелелериниң типография (Кызыл, Шетинки — Бровченко кудумчуу, 1).

Солун неделяда алды катап үнөр